

Critical Studies in Texts & Programs of Human Sciences,
Institute for Humanities and Cultural Studies (IHCS)
Monthly Journal, Vol. 21, No. 10, Winter 2021-2022, 129-152
Doi: 10.30465/CRTLS.2021.32004.192

A Critique on the Methods of Teaching Verbs of Motion in Russian Language in Iranian Universities

Rezvan Hasanzadeh*

Abstract

The present article reviews and examines the methods of teaching Russian motion verbs and provides quality strategies for teaching this category of the Russian language in our country's universities within the framework of the Russian language teaching course as a foreign language. The results of the present article, which are the result of studying new methods of teaching the Russian language, show that one of the most important measures that should be done by the teacher, especially at the beginning of the teaching, is to create a correct and objective image of Russian language as a foreign language and goals. The main thing is in the minds of language learners. Learners should know from the beginning that the language they are about to learn, especially at the beginning, will be slightly different from the languages of the languages in which it is considered their mother tongue. Therefore, in the present article, based on the teaching of motion verbs in the Russian language and the many problems that language learners have in the practical and applied learning of this language category, qualitative solutions to the teaching of motion verbs are proposed. The research method in this article is descriptive and analytical

* Assistant Professor of Russian Language and Literature, Shahid Beheshti University, Tehran, Iran,
re_hassanzadeh@sbu.ac.ir

Date received: 14/08/2021, Date of acceptance: 29/11/2021

Copyright © 2010, IHCS (Institute for Humanities and Cultural Studies). This is an Open Access article. This work is licensed under the Creative Commons Attribution 4.0 International License. To view a copy of this license, visit <http://creativecommons.org/licenses/by/4.0/> or send a letter to Creative Commons, PO Box 1866, Mountain View, CA 94042, USA.

۱۳۰ پژوهش‌نامه انتقادی متون و برنامه‌های علوم انسانی، سال ۲۱، شماره ۱۰، دی ۱۴۰۰

and it uses the data and results of teaching methods used in lesson sessions related to teaching motion verbs over several years.

Keywords: Russian Language as a Foreign Language, New Teaching Methods, Motional Verbs, Speaking Position, Multiple Movement Verbs, Russian Language.

نقد و بررسی روش‌های آموزش افعال حرکتی زبان روسی در دانشگاه‌های ایران

رضوان حسن‌زاده*

چکیده

مقاله حاضر به نقد و بررسی روش‌های آموزش افعال حرکتی زبان روسی و ارائه راهکارهای کیفیت‌بخشی به آموزش این مقوله زبان روسی در دانشگاه‌های کشورمان در چهارچوب دوره آموزش زبان روسی به عنوان زبان خارجی می‌پردازد. نتایج مقاله حاضر که حاصل مطالعه روش‌های نوین آموزش زبان روسی است نشان می‌دهند که یکی از مهم‌ترین اقداماتی که خصوصاً در ابتدای امر آموزش باید توسط مدرس انجام شود، ایجاد تصویر درست و عینی از زبان آموزشی روسی به عنوان زبان خارجی و اهداف اصلی آن در ذهن زبان‌آموزان است. زبان‌آموزان از همان ابتدا باید بدانند که زبانی که قرار است یاد بگیرند مخصوصاً در ابتدای امر، با زبان روس‌زبان‌هایی که این زبان به عنوان زبان مادری آنها به شمار می‌رود، قدری متفاوت خواهد بود. لذا در مقاله حاضر سعی می‌گردد که بر پایه آموزش افعال حرکتی زبان روسی و مشکلات فراوانی که زبان‌آموزان در فراگیری عملی و کاربردی این مقوله زبانی دارند، راهکارهای کیفیت‌بخشی به امر آموزش افعال حرکتی پیشنهاد گردند. روش تحقیق در مقاله حاضر توصیفی و تحلیلی است و در آن از داده‌ها و نتایج حاصل از روش‌های تدریس به کار گرفته شده در جلسات درس مربوط به آموزش افعال حرکتی طی چند سال بهره گرفته شده است.

* استادیار زبان و ادبیات روسی، عضو هیأت علمی دانشگاه شهید بهشتی، تهران، ایران،

re_hassanzadeh@sbu.ac.ir

تاریخ دریافت: ۱۴۰۰/۰۵/۲۳، تاریخ پذیرش: ۱۴۰۰/۰۹/۰۸

کلیدواژه‌ها: زبان روسی به عنوان زبان خارجی، روش‌های نوین تدریس، افعال حرکتی، موقعیت گفتاری، افعال حرکتی پر کاربرد، زبان روسی.

۱. مقدمه

بدون شک یکی از مقوله‌های زبانی که مشکلات فراوانی را برای زبان‌آموزان ایرانی در فرایند فراگیری زبان روسی به عنوان زبان خارجی به وجود می‌آورد بحث افعال حرکتی است و اگر که بخواهیم دقیق‌تر بیان کنیم، آنچه که این سختی‌ها و مشکلات را برای زبان‌آموزان به وجود می‌آورد، درحقیقت، خود افعال حرکتی زبان روسی نیست بلکه شیوه‌های بیان، ارائه آنها و نحوه تصویرسازی درست و عینی از این مقوله زبانی در ذهن زبان‌آموزان ایرانی است. مؤلف در طول چند سال تدریس افعال حرکتی در نظام آموزش عالی کشورمان به نتیجه رسیده است که بخشی از آن مواردی که در حین آموزش زبان روسی به عنوان مشکلات و یا سختی‌های زبان روسی معرفی می‌گردد، درحقیقت، بیش‌تر ناشی از شیوه‌های سنتی ارائه مقوله‌های مختلف زبانی در کلاس‌های درسی است که باعث می‌گردد به صورت ناخواسته بسیاری از مقوله‌های زبانی از جمله افعال حرکتی زبان روسی برای زبان‌آموزان، دشوار و سخت به نظر برسد و همین امر باعث ایجاد خلل و مشکل در یادگیری زبان‌آموزان ایرانی گردد. افعال حرکتی زبان روسی هم، از این امر مستثنی نبوده و تجربه نشان می‌دهد که زبان‌آموزان ایرانی با توجه به این که از همان ابتدای ورودشان به دانشگاه می‌شنوند که این مقوله در زبان روسی، پیچیدگی‌ها و دشواری‌هایی دارد، متأسفانه با ترس و نگرانی از این که نمی‌توانند این مقوله را یاد بگیرند، شروع به فراگیری افعال حرکتی زبان روسی می‌کنند و این باعث می‌شود که همیشه احساس کنند افعال حرکتی زبان روسی مانند بسیاری از مقوله‌های دیگر این زبان، امری دست‌نیافتنی هستند. حال آن که تجربه نشان داده است، با قدری تغییر در نگرش زبان‌آموزان به این مقوله زبانی و ایجاد تصویر درست‌تر از افعال حرکتی زبان روسی و هدف‌مندتر نمودن و نزدیک کردن فرایند آموزش این مقوله زبانی به اهداف حقیقی دوره «آموزش زبان روسی به عنوان زبان خارجی»، زبان‌آموزان افعال حرکتی زبان روسی را با راحتی بیش‌تر فرامی‌گیرند و تنها با سختی‌های عینی یادگیری آنها مواجه می‌شوند که این امری طبیعی است. به نظر مؤلف مقاله، افعال حرکتی قبل از این که موضوعی دستوری تلقی گردد باید به آن به عنوان موضوع زبانی که همانا مأموریت و رسالت اصلی‌اش ایجاد

ارتباط کلامی بین انسانها در اجتماع است توجه گردد. لذا در مقاله حاضر با تکیه بر این فرض که مقوله افعال حرکتی با این که در زبان‌شناسی زبان روسی مقوله‌ای دستوری به حساب می‌آید و در سرفصل‌های نظام آموزش عالی کشورمان به عنوان درس دستوری ارائه می‌گردد ولی می‌توان به آن ماهیتی فراتر از دستور زبان بخشید و به عنوان مقوله‌ای کاربردی می‌توان آن را در موقعیت‌های گفتاری مختلف و با استفاده از شیوه‌های کاربردی تدریس همچون روش‌های مبتنی بر بازی‌های کلامی و زبانی و به دور از استرس و فضای خشک دستوری فراگرفت. به همین جهت در این مقاله سعی خواهد شد که تصویری عینی‌تر و واقعی‌تر در مورد افعال حرکتی زبان روسی و شیوه‌های آموزش این مقوله زبان روسی با تکیه بر تعریف صحیح‌تر از مفهوم زبان روسی به عنوان زبان خارجی و اهداف آموزش در چارچوب زبان روسی به عنوان زبان خارجی ارائه گردد تا از این طریق بتوان مسیر فراگیری افعال حرکتی زبان روسی و حتی فراتر از آن، مقوله‌های دیگر زبان روسی را که در حال حاضر در نظام آموزش عالی کشورمان مشکلاتی را برای زبان‌آموزان کشورمان بوجود می‌آورد تسهیل بخشید و هموار کرد. برای رسیدن به این هدف در مقاله حاضر سعی می‌شود که بازتعریفی از مقوله زبانی افعال حرکتی و ماهیت آن ارائه گردد و راهکارهای کیفیت‌بخشی به دوره‌های آموزش این مقوله زبانی در نظام آموزش عالی کشورمان ارائه گردد باشد که برای دانشجویان، زبان‌آموزان، اساتید دانشگاهی و علاقه‌مندان به حوزه‌های زبان‌شناسی و ترجمه مفید واقع گردد.

۲. بحث و بررسی

آموزش زبان روسی به عنوان زبان خارجی همواره از مقوله‌های بسیار مهم و پیچیده بوده است که توجه زبان‌شناسان بسیاری را از گذشته تاکنون به خود جلب کرده است. در این حوزه، نظریه‌های زبان‌شناختی و روش‌های تدریس زبان‌های خارجی زیادی از سوی متخصصان این امر ارائه شده است. ل.و. شربا (Шерба, 1974: 7) یکی از زبان‌شناسانی است که نظریه‌های راهگشای زیادی را در حوزه آموزش زبان‌های خارجی به زبان‌آموزان خارجی به خصوص آموزش زبان روسی ارائه نموده است. به عقیده شربا در ماهیت شیوه‌های آموزش زبان روسی به عنوان زبان خارجی دو ویژگی مهم نهفته است: اول این که «مهم‌ترین مسئله در شیوه‌های آموزش زبان مشخص کردن هدف از آموزش و

روش‌های رسیدن به این هدف است» (همان: ۸). از طرف دیگر به عقیده وی، روش‌های آموزش زبان به عنوان زبان خارجی قبل از این که بُعد نظری داشته باشند، باید کاملاً کاربردی باشند تا بتوانند موثر واقع گردند و به عنوان متممی کاربردی عملاً در خدمت علم زبان‌شناسی همگانی باشند (همان: ۱۲). وی موفقیت در آموزش زبان به زبان‌آموزان خارجی را تنها از طریق ارتباط تنگاتنگ دو علم زبان‌شناسی و روش‌شناسی تدریس می‌داند و یکی را مکمل دیگری معرفی می‌کند.

یکی دیگر از زبان‌شناسان روس در این حوزه به نام L.A. Novikov معتقد است که آموزش زبان روسی به عنوان زبان خارجی روش‌های توصیف زبان‌شناختی خاصی را می‌طلبد که بسیار متفاوت با زبان‌شناسی‌ای است که برای افرادی که زبان روسی به عنوان زبان مادری‌شان است نوشته می‌شود (Новиков, 2000: 710). وی تفاوت زیادی را بین دستور زبان روسی برای اهل زبان آن و همین دستور برای زبان‌آموزان خارجی قائل است. به عقیده وی مسایل زبان‌شناسی و دستور زبان روسی که برای خود روس‌ها نوشته می‌شود (که به این زبان تسلط کافی دارند) در فرایند آموزش این زبان برای زبان‌آموزان خارجی به‌هیچ وجه نمی‌تواند مفید و موثر باشد. به نظر او محتوای آموزش و کتب آموزشی زبان روسی برای زبان‌آموزان خارجی باید شامل مولفه‌هایی چون: تصفیه و خالص‌سازی زبان روسی از ترکیبات و عناصر زبان‌شناختی و زبانی روسی که زبان‌آموز خارجی نسبت به آن‌ها کاملاً بیگانه است؛ کاربردی بودن محتوای آموزشی به گونه‌ای که زبان‌آموز خارجی آن‌ها را بتواند در سریع‌ترین زمان ممکن فراگیرد؛ کاربردی و متداول بودن محتوای منبع آموزشی؛ در نظر گرفتن بُعد فرهنگی و روانشناختی زبان‌آموزان و ویژگی‌های زبان مادری آن‌ها و ... باشد. (همان: ۷۱۲) نوویکوف معتقد است که روش آموزشی‌ای می‌تواند موفق باشد و زبان‌آموز را در فراگیری زبان روسی به صورت کاربردی یاری نماید که همه این مؤلفه‌های فوق‌الذکر را دارا باشد.

اما سوال اصلی که در اینجا پیش می‌آید آن است که آیا می‌توان برای تمام زبان‌آموزان خارجی کشورهای مختلف یک روش آموزش زبان را در نظر گرفت و آن را در ساختار کتب آموزشی آنها گنجانند؟ مطالعه و بررسی منابع متعدد آموزش زبان روسی به عنوان زبان خارجی حاکی از آن است که این تفکر که برای تمام زبان‌آموزان خارجی، یک زبان روسی واحدی وجود دارد کاملاً اشتباه است؛ زبان‌شناسان در بحث‌های آموزش

زبان روسی به عنوان زبان خارجی عقیده دارند که به تعداد زبان‌آموزان خارجی که به زبان‌های مادری خودشان تسلط دارند زبان‌های آموزشی روسی مختلفی موجود می‌باشد. به عبارت دیگر خصوصیات زبانی، فرهنگی و روانشناختی زبان‌آموزان خارجی که زبان روسی را فرا می‌گیرند تعیین‌کننده اصلی نوع روشی هستند که در روش‌های آموزشی زبان روسی به عنوان زبان خارجی از آنها بهره گرفته می‌شود. لذا در اواخر حکومت شوروی سابق که تألیف کتب آموزش زبان روسی به عنوان زبان خارجی (با هدف اشاعه فرهنگی، علمی و سیاسی از طریق زبان روسی) به اوج خود رسیده بود با کتاب‌های آموزشی‌ای مواجه می‌شویم که به عنوان مثال برای زبان‌آموزان آلمانی، فرانسوی، چینی، عرب، ترک و غیره تألیف شده بودند. لذا در حوزه آموزش زبان روسی به عنوان زبان خارجی می‌توان در حدود ۲۰ تا ۳۰ نوع زبان آموزشی روسی تعریف کرد که یکی از آنها بدون شک زبان «آموزشی روسی برای زبان‌آموزان ایرانی» است که ویژگی‌های مشترک زیادی با زبان‌های آموزشی روسی دیگر دارد با این تفاوت که این زبان برای فرهنگ و زبان ایرانی بومی‌سازی شده است. پس نتیجه می‌گیریم در فرآیند آموزش زبان روسی به عنوان زبان خارجی در کشورمان ایران روش تدریس، منبع و کتابی از منظر روش‌شناسی آموزش، مفید به شمار می‌رود که ساختاری متناسب با معیارها و استانداردهایی که در بالا بدان اشاره شده است داشته باشد و به صورت خاص و بومی‌سازی شده‌ای به حل مشکلات خاص زبان‌آموزان ایرانی کمک نماید. اما یک روش آموزشی مفید و جامع برای زبان‌آموزان ایرانی باید چه ویژگی‌هایی داشته باشد؟

در پاسخ به این پرسش لازم است تمام ویژگی‌های روش‌های آموزش زبان روسی به عنوان زبان خارجی را به دو دسته تقسیم نماییم: دسته اول شامل آن خصوصیات و ویژگی‌هایی است که همان‌گونه که در بالا هم به آن اشاره شده است برای تمام روش‌های آموزش زبان روسی مشترک است. با این رویکرد روش‌های آموزش زبان روسی به عنوان زبان خارجی را می‌توان در چهار گروه زیر طبقه‌بندی کرد:

(۱) روش‌های تدریس با رویکرد عمدتاً زبانشناختی یا دستوری: در این گونه از روش‌های آموزش، تمرکز اصلی بر روی موضوعات دستور زبان، اعم از صرف و نحو زبان روسی است. مطالب و تمرینات ارائه شده در این دسته از روش‌ها به گونه‌ای ارائه می‌شود که قدرت تحلیل دستور زبانی زبان‌آموزان از طریق تجزیه و تحلیل جملات

زبان روسی تقویت شود. گاهی اوقات در اینگونه روش‌ها از زبان‌آموز خواسته می‌شود که جملات ارائه شده در تمرین مشخص را به زبان مادری خود و یا بالعکس ترجمه نماید.

۲) روش‌های تدریس با رویکرد ایجاد و تقویت مهارت‌های چهارگانه زبانی: هدف از این‌گونه روش آموزش زبان ایجاد تسلط کامل در مهارت‌های چهارگانه نوشتن، خواندن، درک مطلب و صحبت کردن زبان‌آموزان می‌باشد. مطالب و تمرینات ارائه شده در این‌گونه روش‌ها عمدتاً معطوف به ساختن جملات بر اساس الگوهای مشخص، استخراج و مشخص کردن جملات از یک متن و متمایز ساختن جملات از هم با توجه به معنا و مفهوم مشخصی که بیان می‌کنند می‌باشد. محتوای منابع آموزشی بر پایه این نوع شیوه‌های تدریس عمدتاً از دیالوگ‌ها و تمرین‌هایی (از قبیل توصیف کلامی یک تصویر، و نوشتن جملات و انشاهای کوتاه در مورد آن) تشکیل می‌شوند که فاصله زیادی با استفاده کاربردی و زنده از زبان در موقعیت‌های گفتاری مختلف دارند.

۳) روش‌های تدریس با رویکرد تقویت زبان با استفاده کاربردی از زبان در موقعیت‌های گفتاری مختلف: هدف اصلی این دسته از روش‌های تدریس به کار بستن تمام دانسته‌های زبانی در موقعیت‌های گفتاری مختلف و استفاده زبان‌آموزان از زبان به اصطلاح زنده در اینگونه موقعیت‌هاست. (Азимов, Шуккин, 2009: 223) مطالب و تمرینات ارائه شده در این شیوه‌های آموزشی عمدتاً ذهن زبان‌آموز را در مورد موضوع یا مسئله خاصی به چالش می‌کشد و او را در موقعیت گفتاری قرار می‌دهد تا زبان‌آموز با استفاده از تمام دانسته‌های زبانی‌ای که در سطوح قبل آنها را کسب نموده است در شرایط آزادتری به بیان نظرات، افکار، اندیشه‌ها و احساسات خود در مورد یک موضوع مشخصی بپردازد. به نظر می‌رسد که اینگونه شیوه‌های آموزشی با روش‌های نوین آموزش زبان‌های خارجی همخوانی بیشتری داشته باشند.

۴) روش‌های آموزشی تلفیقی: این دسته از شیوه‌ها کامل‌ترین مدل ساختار آموزشی زبان روسی هستند که همان‌گونه که از نام‌شان پیداست تلفیق و ترکیبی از سه رویکرد فوق‌الذکر در آموزش زبان روسی به عنوان زبان خارجی می‌باشند. اینگونه شیوه‌های آموزش زبان روسی برای زبان‌آموزان خارجی از آنجایی که ساختاری جامع‌تری دارند و تمام مولفه‌ها و رویکردهای فوق‌الذکر را شامل می‌شوند بیشتر توصیه می‌شوند. (Костомаров, Митрофанова, 1990: 221) در کشورمان نیز متأسفانه کمتر چنین شیوه‌هایی

در آموزش مقوله‌های دستوری زبان روسی به چشم می‌خورد و هنوز استفاده از این‌گونه شیوه‌ها در کشورمان به شدت احساس می‌شود خصوصاً اگر مولفه بومی‌سازی زبان آموزشی روسی در این نوع شیوه‌های آموزش زبان روسی برای زبان‌آموزان ایرانی نیز محقق گردد.

مطالعه و بررسی منابع آموزشی مختلف که در کشورمان تألیف شده‌اند نشان می‌دهد که در ایران عمده کتاب‌های آموزشی تألیف شده در حوزه آموزش زبان روسی به عنوان زبان خارجی غالباً زیر مجموعه دسته اول از روش‌های آموزش زبان روسی قرار می‌گیرند. تعدادی را نیز می‌توان جزء دسته دوم تا چهارم قرارداد به عنوان مثال در زمینه آموزش افعال حرکتی زبان روسی می‌توان به کتاب «کاربرد عملی افعال حرکتی در زبان روسی» تألیف دکتر مرضیه یحیی‌پور و دکتر جان‌الله کریمی مطهر اشاره کرد که در این کتاب از تصاویر و داستان‌های کاربردی برای تفهیم مفاهیم افعال حرکتی و کاربرد عملی آنها استفاده شده است و برای زبان‌آموزان و دانشجویان کشورمان مفید واقع شده است.

اما دسته دوم از ویژگی‌ها و خصوصیات که در روش‌های نوین آموزش زبان روسی به عنوان زبان خارجی در کشورمان باید عنایت ویژه و خاصی به آنها شود ویژگی‌هایی است که از رویکرد بومی‌شدن زبان آموزشی روسی برای زبان‌آموزان ایرانی که در بالا نیز بدان اشاره شده است نشأت می‌گیرد.

مسئله بومی‌سازی زبان آموزشی روسی به عنوان زبان خارجی از موضوعات بسیار مهم و پیچیده‌ای است که تاکنون توجه زبان‌شناسان و متخصصان روش‌شناسی آموزش زبان روسی به زبان‌آموزان خارجی را به خود جلب کرده است و آثار ارزشمند علمی زیادی نیز در این زمینه به چاپ رسیده است. اما در این فهرست نام دانشمندی چون: M.N. V.G., L.B. Troushina, E.U. Sasenca, R.L. Arocha Ermandes, V.N. Vanger, Vyatitveniev, A.D. Mitrafanov, Kastoumarov بیش از دیگران به چشم می‌خورد. (Багаутдинова, 2015) مطالعات و پژوهش‌های این آثار ما را به نتایج ارزشمندی در حوزه مبانی و اصول روش‌های آموزش زبان روسی مبتنی بر رویکرد زبانشناختی و فرهنگ‌شناسی بومی‌شده سوق می‌دهد. بر همین اساس کتاب‌های آموزشی زیادی نیز با تکیه بر بومی‌سازی زبان آموزشی روسی برای زبان‌آموزان خارجی کشورهایی چون انگلستان، ویتنام، سنگال، مغولستان، آلمان، فرانسه، ایتالیا، چین، کوبا، مجارستان، و غیره تألیف شده است.

حال پرسشی که در اینجا مطرح می‌شود این است که بومی‌سازی زبان آموزشی روسی برای زبان‌آموزان خارجی چه تعریفی دارد؟

تاریخچه این اصطلاح در علم روش‌شناسی آموزش زبان روسی به دهه ۶۰ قرن بیستم بر می‌گردد که برای اولین بار به عنوان روشی نوین در آموزش زبان روسی به عنوان زبان خارجی مطرح شد که بر اساس آن «تمام اجزای نظام آموزش زبان روسی برای زبان‌آموزان خارجی باید با ویژگی‌ها و خصوصیات فرهنگی، ملی، شخصیتی و روان‌شناختی زبان‌آموزان کشورهای مختلف مطابقت نماید». (Бим, 1981: 47) یکی از ویژگی‌های بسیار مهم در این شیوه آموزش زبان «تألیف کتب آموزشی مبتنی بر مقایسه تطبیقی شباهت‌ها و تفاوت‌های زبان مورد آموزش و زبان مادری زبان‌آموزان خارجی است». (Азимов, Щукин, 2009: 229) اینگونه کتاب‌های آموزشی به دو شکل تألیف می‌شوند: یا به صورت

کتاب‌هایی که برای یک کشور خاصی بومی‌سازی شده‌اند و خود به عنوان آثار علمی مستقل برای زبان‌آموزان فرهنگ و کشور خاصی ارائه می‌شوند؛ و یا کتاب‌های بومی‌شده‌ای که بر پایه کتاب‌های آموزش زبان روسی که به صورت مشترک برای تمام زبان‌آموزان خارجی تعریف می‌شوند تألیف می‌گردند. (Костомаров, Митрофанова, 1979: 68)

از مطالب فوق‌الذکر می‌توان به نتیجه رسید که در روش‌های نوین آموزش زبان روسی به عنوان زبان خارجی باید به موارد بسیار مهمی توجه کرد و عدم رعایت آنها در روش‌های تدریس از کیفیت امر آموزش می‌کاهد و مشکلات زبان‌آموزان را در یادگیری موضوع مورد مطالعه دوچندان می‌کند. یکی از مهمترین مؤلفه‌هایی که در روش‌های آموزش زبان روسی به عنوان زبان خارجی حتماً باید به آن توجه شود تعریف هدف اصلی آموزش هم برای مدرس و هم برای زبان‌آموز است. در صورتی که مدرس و زبان‌آموز در راستای این هدف حرکت کنند قطعاً بسیاری از مشکلات موجود یادگیری زبان روسی کمرنگ شده و مسیر آموزش هموارتر خواهد شد چرا که برداشت درست از هدف اصلی آموزش زبان روسی به عنوان زبان خارجی امکان اشتباه کردن را برای زبان‌آموزان می‌دهد. به عبارت دیگر زبان‌آموز در فرایند آموزش حق خواهد داشت که در ابتدای امر و در فرایند آموزش اشتباهات زبانی‌ای هم در گفتار و نوشتار خود داشته باشد و بدون اینکه نگران این

اشتباهات باشد تنها در پی برقراری ارتباط زبانی و کلامی از طریق زبان روسی باشد. البته این بدین معنا نیست که دانشجو عادت کند همیشه اشتباهات زبانی داشته باشد، بلکه منظور این است که در ابتدای امر، بیشتر در ذهن زبان‌آموز مهارت‌ها و توانایی‌های برقراری ارتباط کلامی و زبانی شکل بگیرد و این بسیار کمک می‌کند که زبان‌آموز در طول تمام مراحل آموزش زبان، مشکل برقراری ارتباط و رساندن منظور و پیام کلامی خود به مخاطب خود را نداشته باشد و کم‌کم با تمرین بیشتر تمام اشتباهات زبانی خود را به مرور زمان تصحیح کند. تجربه آموزش در دانشگاه‌های کشورمان نشان می‌دهد که بسیاری از زبان‌آموزان به دلیل عدم آگاهی از هدف اصلی آموزش زبان خارجی در مقطع کارشناسی و حساسیت مدرسین نسبت به اشتباهات زبانی آنها، مهارت و توانایی برقراری ارتباط کلامی را کسب نمی‌کنند و معمولاً به دلیل ترس از اشتباه کردن در کلاس‌های درس ترجیح می‌دهند ساکت باشند. پس به نظر می‌رسد در زبان آموزشی روسی به عنوان زبان خارجی «اشتباهات کلامی و زبانی» زبان‌آموزان خارجی باید تا حدی پذیرفته شود و این اشتباهات خصوصاً در ابتدای فرایند آموزش نباید مانع ایجاد و برقراری ارتباط کلامی زبان‌آموز به زبان روسی شود. در تمام مراحل آموزش زبان روسی ایجاد انگیزه و تشویق زبان‌آموزان به برقراری ارتباط زبانی و صحبت کردن به زبان روسی نکته بسیار کلیدی است که مدرسان باید به آن توجه نمایند. در این راستا حذف تمام عواملی که باعث ایجاد ترس، اضطراب و استرس در زبان‌آموزان نسبت به موضوع مورد مطالعه می‌شود هم بسیار مؤثر است.

در این بخش از مقاله با توجه به تمام مطالب فوق‌الذکر به راهکارهای کیفیت‌بخشی به آموزش زبان روسی به عنوان زبان خارجی در دانشگاه‌های ایران بر پایه آموزش افعال حرکتی پرداخته می‌شود.

به اعتقاد بسیاری از زبان‌شناسان، فعل یکی از مهمترین، پیچیده‌ترین و دشوارترین اقسام کلام است و از آنجایی که هسته معنایی جملات را تشکیل می‌دهد، مهمترین جزء جملات به شمار می‌رود و می‌تواند مشکلات زیادی را برای زبان‌آموزان در فراگیری این مقوله زبانی و درست به کار بردن آن در کلام بوجود آورد. افعال زبان روسی بر اساس معنا و ویژگی‌های دستوری‌ای که دارند به گروه‌های مختلفی تقسیم می‌شوند که یکی از مهم‌ترین این گروه‌ها، افعال حرکتی زبان روسی هستند. (Попова, 1997: 25) افعال حرکتی با این که

در زبان‌شناسی زبان روسی ماهیت کاملاً دستوری دارند و در سرفصل‌های آموزش زبان روسی در دانشگاه‌های ایران نیز در قالب دروس دستور زبان روسی ارائه می‌گردند، اما باید به این نکته توجه گردد که زمانی که این موضوع زبان‌شناختی در چارچوب آموزش زبان روسی به عنوان زبان خارجی مطرح می‌گردد دیگر آن ماهیت کاملاً دستوری خود را از دست داده و باید به آن به عنوان موضوعی کاملاً کاربردی که قرار است توسط زبان‌آموز ایرانی فراگرفته شود و مهم‌تر از آن به صورت کاربردی در کلام استفاده شود نگریست. این نکته‌ای است که در روش‌های آموزش افعال حرکتی زبان روسی قدری کم‌رنگ است و به آن عملاً توجهی نمی‌شود. به گونه‌ای که در فرایند تدریس این مقوله زبانی، زبان‌آموزان بیش‌تر بر روی بخش زبان‌شناختی و دستوری این موضوع متمرکز می‌شوند و بیش‌تر با قواعد دستوری حاکم بر افعال حرکتی زبان روسی آشنا می‌شوند. حال آن که هدف دوره زبان روسی به عنوان زبان خارجی در مقطع کارشناسی، استفاده کاربردی از زبان و برقراری ارتباط با افراد مختلف روس‌زبان است. و هدف روش تدریس فقط در آموزش نظام زبانی و قواعد حاکم بر این نظام (اعم از قواعد آوایی، واژه‌شناختی، دستوری و ...) خلاصه نمی‌شود بلکه هدف، در شکل‌گیری مهارت‌های لازم به منظور برقراری ارتباط کلامی، فرهنگی و اجتماعی با افراد روس‌زبان تعریف می‌گردد. (Бердичевский, 2011: 4)

به عبارت دیگر این هدف خود گویای آن است که در تدریس افعال حرکتی زبان روسی در کنار مباحث مربوط به قواعد دستوری، بُعد کاربردی و استفاده از این افعال در کلام هم به هیچ وجه نباید فراموش شود. مطالعه بسیاری از پژوهش‌هایی که تاکنون در این حوزه انجام شده‌اند نشان می‌دهد که بسیاری از آنها بیشتر به بررسی و مطالعه افعال حرکتی زبان روسی از منظر زبان‌شناسی و دستور می‌پردازند و کمتر به روش‌ها و راهکارهای کاربردی آموزش این مقوله زبانی که در حقیقت در مرحله‌ای فراتر از دستور اتفاق می‌افتد می‌پردازند. به عنوان مثال در بیشتر پژوهش‌ها به مشکلات دستوری خود افعال حرکتی زبان روسی پرداخته می‌شود تا به ارائه راهکارهای تسهیل بخشیدن به آموزش این مقوله زبانی، و در آنها مشکلات افعال حرکتی زبان روسی عموماً به صورت زیر طبقه‌بندی می‌شوند: ۱- تنوع و کثرت معنای واژگانی افعال حرکتی؛ ۲- ضرورت اشاره به نحوه حرکت اعم از اینکه با وسیله نقلیه اتفاق می‌افتد یا بدون آن؛ ۳- وجود دو گروه بزرگ افعال حرکتی پیشونددار و بدون پیشوند؛ ۴- وجود افعال حرکتی پیشونددار با نمود غیرکامل که بر حرکت یک‌جته یا بدون جهت، و حرکتی که یک‌بار یا چندبار

انجام می‌شود دلالت می‌کند؛ (Корчик, 1976: 116) ۵- به کاربردن صحیح افعال حرکتی پیشونددار از نظر نمود فعل و معنای پیشوندی که در ساختار این افعال وجود دارد. (Корчик, 2012: 86) تجربه آموزش افعال حرکتی زبان روسی در دانشگاه‌های ایران نشان می‌دهد که پرداختن به موارد فوق‌الذکر در کلاس‌های درس تنها به حل بخشی از مشکلات فراگیری این مقوله زبان روسی توسط زبان‌آموزان کمک می‌کند چرا که این موارد بیش‌تر ماهیتی دستوری دارند و بخش نظری این مقوله زبانی را پوشش می‌دهند. حال آن‌که تجربه نشان می‌دهد که میان قواعد دستوری، و کاربردها و معناهای اینگونه افعال در زبان روسی تفاوت زیادی وجود دارد به گونه‌ای که در مواردی، زبان‌آموزان در خارج از کتاب آموزشی و یا جزوه با مواردی برخورد می‌کنند که با قواعد دستوری گفته شده در کلاس‌های درس تناقض دارد و زبان‌آموز سر در گم می‌شود به عنوان مثال دانشجویان در قواعد دستوری مربوط به فعل *ходить* در کتب آموزشی می‌خوانند که این فعل برای بیان حرکتی که با پای پیاده انجام می‌شود استفاده می‌شود. حال آنکه در ارتباط با افراد روس‌زبان ممکن است با کاربرد دیگر این فعل در موقعیت‌های گفتاری دیگر هم مواجه شوند: *Мы сегодня ходили в гости к друзьям на день рождения.* حرکت پیاده استفاده نشده است بلکه در فرهنگ کلام روس‌زبان‌ها جا افتاده است که برای مقصدهایی چون مهمانی، تئاتر، سینما و غیره از این فعل بیشتر در مکالمات روزمره استفاده می‌کنند حتی اگر مسیر تا مقصد را سواره پیموده باشند و مثال‌های زیادی جود دارد که نشان می‌دهند توجه به کاربرد افعال حرکتی در موقعیت‌های مختلف گفتاری می‌تواند تکمیل‌کننده قواعد دستوری باشد.

حتی تقسیم‌بندی و طبقه‌بندی افعال حرکتی زبان روسی هم هنوز مورد بحث بسیاری از زبان‌شناسان روسی است و هنوز تقسیم‌بندی مشخصی از افعال حرکتی زبان روسی وجود ندارد. به گونه‌ای که به عنوان مثال در کتاب ایساچنکو ۱۷ جفت فعل حرکتی در زبان روسی مشخص شده است (Исаченко, 1960: 69) در حالی که زبان‌شناسان دیگری نیز وجود دارد که عموماً ۱۴ جفت فعل حرکتی را در این زبان تقسیم‌بندی می‌کنند. از طرف دیگر، چندمعنایی بودن بسیاری از افعال حرکتی زبان روسی خود عاملی است که موجب دشواری یادگیری آنها می‌شود به عنوان مثال در «فرهنگ زبان معیار و معاصر روسی» برای فعل *идти* ۲۶ کاربرد، برای فعل *ходить* ۱۴ کاربرد،

нести ۱۲ کاربرد، ۹ носить، ۶ бежать، ۶ کاربرد، ۴ богатъ کاربرد، ۶ вести کاربرد، و ۶ водить کاربرد ثبت شده است. (Корчик, 2001: 36)

تجربه آموزش این مقوله زبانی در دانشگاه‌های ایران نشان می‌دهد که اساتید دانشگاه‌های ایران با مشکلی مواجه می‌شوند که در آن زبان‌آموز با این که واژه‌ها و قواعد دستوری استفاده از آنها را یادگرفته است ولی تصویری در مورد موقعیت‌های گفتاری که در آنها از این واژه‌ها و ساختارهای زبانی باید استفاده کند ندارد، به عبارت دیگر زبان‌آموز نمی‌تواند ذخایر لغوی، دستوری و زبانی خود را به دلیل این که به صورت کاربردی از آنها استفاده نکرده است به کار ببرد.

در مقاله حاضر با توجه به روش‌های نوین آموزش زبان روسی به عنوان زبان خارجی و اهداف تعریف شده، راهکارهای کیفیت‌بخشی به آموزش افعال حرکتی زبان روسی که به صورت کاملاً مؤثر باعث فهم و درک بیشتر مطالب توسط زبان‌آموزان می‌شود و علاوه بر آن فرایند شکل‌گیری مهارت‌ها و توانایی‌های دستوری، زبانی و ارتباطی آنها را تسریع می‌بخشد ارائه می‌شود.

۱.۲ راهکارهای کیفیت‌بخشی به آموزش افعال حرکتی در آموزش زبان روسی به عنوان زبان خارجی در دانشگاه‌های ایران

در این قسمت از مقاله به ارائه مهم‌ترین راهکارهای کیفیت‌بخشی که حاصل تدریس این مقوله زبانی و تحقیق و پژوهش در مورد آن طی چند سال است پرداخته می‌شود. به نظر می‌رسد اولین کاری که مدرس در ارائه و آموزش افعال حرکتی باید انجام دهد این است که به بهترین نحو ممکن زبان‌آموزان خود را با اهداف اصلی دوره آموزش زبان روسی به عنوان زبان خارجی در کل و با اهداف آموزش افعال حرکتی زبان روسی که همان برقراری ارتباط زبانی و کلامی با افراد روس‌زبان است آشنا نماید و در ذهن آنها تصویر دقیق و عینی از اهداف و راه‌های رسیدن به آنها ترسیم نماید. در این صورت هم مدرس و مخصوصاً زبان‌آموزان هدف‌مندتر به فراگیری افعال حرکتی زبان روسی می‌پردازند و جایگاه بُعد نظری آموزش (اعم از قواعد دستوری و زبانی و ...) و بُعد کاربردی آن را به خوبی در ذهن خودشان درک خواهند کرد و بدون سردرگمی وارد فرایند فراگیری و آموزش این مقوله مهم زبان روسی خواهند شد.

حال در مرحله بعد می‌توان با تکیه بر مطالب و نکات دستوری قدری زبان‌آموزان را در ابتدای کار با مفهوم حرکت، جهت، رفت و برگشت و انواع حرکت و جا به جایی انسان‌ها و جانداران و اشیا با کمک گرفتن از زبان مادری زبان‌آموزان یعنی زبان فارسی آشنا کرد. درحقیقت در این مرحله در ذهن زبان‌آموزان هم تصویری روشن‌تر از افعال حرکتی زبان فارسی و هم مفاهیم مربوط به حرکت و افعال حرکتی در زبان روسی شکل می‌گیرد که به آنها کمک می‌کند که به این نتیجه برسند که تمام مفاهیم حرکت در هر دو زبان وجود دارند و بیان می‌شوند و تفاوت اصلی تنها در ابرازهای زبانی بیان این مفاهیم هستند. و در این مرحله نیز باید تأکید شود که زبان‌آموزان علاوه بر قواعد دستوری که قطعاً به آنها در ساخت درست اشکال دستوری کلمات کمک می‌کنند، به موقعیت‌های گفتاری مختلف استفاده از افعال حرکتی با تکیه بر زبان مادری نیز توجه نمایند و سعی کنند با توجه به موقعیت‌های گفتاری حرکت و افعال حرکتی زبان فارسی دنبال معادل‌های زبانی بیان‌ها در زبان روسی باشند و دانستن این معادل‌ها است که می‌تواند آنها را به هدف اصلی دوره که برقراری ارتباط است سوق دهد. در غیر این صورت اگر که آنها تنها به قواعد دستوری حاکم بر این مقوله زبانی توجه نمایند، عملاً در استفاده کاربردی از آنها باز می‌مانند و این نکته‌ای است که عموماً در دروس دستوری در دانشگاه‌های کشورمان دیده می‌شود که ذهن زبان‌آموزان بیشتر در سطح دستوری می‌ماند و آن بخش کاربردی افعال حرکتی زبان روسی از طریق فراگیری آنها در موقعیت‌های گفتاری پرکاربرد عملاً تحقق نمی‌یابد.

پس از ارائه اطلاعات کلی در مورد افعال حرکتی زبان روسی و مقایسه آنها با مفاهیم حرکت و افعال حرکتی در زبان روسی نوبت به آشنا کردن زبان‌آموزان با پرکاربردترین افعال حرکتی و موقعیت‌های گفتاری مختلف که بیشتر با اهداف اصلی دوره آموزش زبان روسی به عنوان زبان خارجی همخوانی دارد می‌رسد. واقعیت امر این است که در برخی از کتاب‌های آموزشی افعال حرکتی برای زبان‌آموزان خارجی (Архипова, 2006: 4) پیشنهاد می‌گردد که آموزش افعال حرکتی از دو فعل *идти* و *ехать* در زمان حال شروع شود. اما تجربه نشان می‌دهد که علیرغم توضیحات مدرس در مورد تفاوت‌های این دو فعل اعم از این که یکی دلالت بر حرکت پیاده و دیگری بر حرکت با وسیله نقلیه دارد، دانشجویان باز هم در به کار بردن درست این فعال مشکل دارند و اشتباه می‌کنند. البته تجربه نشان می‌دهد یکی از دلایلی که باعث ایجاد مشکل در کاربرد صحیح این دو فعل توسط زبان‌آموزان می‌شود به قرابت آوایی این دو فعل بر می‌گردد: *иду* و *еду* اما این نوع شروع

آموزش افعال حرکتی روسی در برخی از کتاب‌های آموزشی زبان روسی قابل نقد است چرا که ذهن زبان‌آموز در کاربرد این دو فعل در زبان روسی در زمان حال بیش‌تر محدود به بیان مقصد است و بیشتر ساخت قید مکان با مفهوم مقصد را تمرین می‌کند تا خودِ موقعیت گفتاری که این دو فعل در زمان حال در آن استفاده می‌شوند. به بیان دیگر، از آن‌جایی که این دو فعل در زمان گذشته و آینده کاربرد دیگری دارند (بیشتر در قالب جملات مرکب وابسته به همراه کلمهٔ موصولی *когда*) و در موقعیت گفتاری دیگری استفاده می‌شوند، شروع آموزش از این دو فعل در زمان حال زبان‌آموز را در استفاده کاربردی از این فعل در موقعیت‌های گفتاری دیگر محدود می‌کند و زبان‌آموز را از هدف اصلی دوره که برقراری ارتباط است دور می‌کند. در برخی از کتاب‌های آموزشی افعال حرکتی زبان روسی، آموزش این مقولهٔ زبانی از فعل *идти* در زمان گذشته (به صورت *шли или шли*) شروع می‌شود که تجربه نشان می‌دهد که می‌توان این روش را نیز نقد کرد چرا که بسامد استفاده از این افعال در زمان گذشته بسیار کمتر از زمان حال آن است و می‌توان آن‌ها را با درجهٔ اولویت پایین‌تر در مراحل بعدی آموزش گنجانند و در مرحلهٔ ابتدایی نیازی به شروع آموزش افعال حرکتی از شکل‌های زمان گذشته این افعال احساس نمی‌شود (*Когда я шёл, я встретил друга*).

از طرف دیگر، در روش‌های سنتی آموزش افعال حرکتی مرسوم است که از همان لحظات ابتدایی آموزش، جدول یا فهرستی از جفت‌گونه‌های افعال بدون پیشوند ارائه گردد (*идти - ходить, ехать - ездить, бежать - бегать, лететь - летать, плыть - плавать...*) و این کار عموماً با هدف آشنایی زبان‌آموزان با دسته‌بندی کامل افعال حرکتی بر اساس معیارها و ویژگی‌های دستوری انجام می‌شود، حال آن‌که اگر عمیق‌تر این مسئله مورد واکاوی قرار بگیرد می‌توان به نتیجه رسید که این روش آموزش نیز قابل نقد است؛ چرا که همان‌گونه که قبلاً هم ذکر شده بود اولاً زبان‌شناسان زبان روسی هنوز هم در مورد دسته‌بندی و تعداد جفت‌گونه‌های افعال حرکتی بدون پیشوند بحث می‌کنند و تعداد آنها هنوز به صورت قطعی مشخص نشده است؛ ثانیاً این که زبان‌آموز از همان ابتدا با تمام جفت‌گونه‌های افعال حرکتی زبان روسی در جلسهٔ اول آن هم در قالب جدول که کمترین اطلاعات مربوط به این افعال را دریافت می‌کند، خود مشکلات فراوانی را در فراگیری این مقولهٔ زبان روسی به وجود می‌آورد و زبان‌آموز را سردرگم کرده و از هدف اصلی دورهٔ آموزش زبان روسی به عنوان زبان خارجی

دور می‌کند. از طرف دیگر، با در نظر گرفتن متغیر بسامد و پرکاربرد بودن افعال حرکتی در موقعیت‌های گفتاری متناسب با اهداف دوره آموزش زبان روسی به عنوان زبان خارجی می‌توان افعالی چون: *летать* *плыть* و *бегать* را در اولویت بعدی آموزش قرار داد و در ابتدای آموزش از افعال حرکتی که زبان‌آموز عملاً در حین فراگیری در کلاس درس می‌تواند در موقعیت‌های گفتاری واقعی آنها را تجربه کند شروع کرد. پس اولویت‌بندی و به حداقل رساندن حجم مطالب آموزشی در چارچوب اهداف اصلی دوره آموزش زبان روسی به عنوان زبان خارجی از اهمیت ویژه‌ای برخوردار است و مدرس حتماً باید در ارائه مطالب به این مهم توجه و عنایت ویژه‌ای داشته باشد.

با توجه به مطالب فوق‌الذکر می‌توان به این نتیجه رسید که برای تقویت و ایجاد توانایی‌های برقراری ارتباط کلامی زبان‌آموزان، باید در مراحل ابتدایی آموزش افعال حرکتی، حجم مطالب آموزشی را به حداقل رساند و تنها ابزارهای زبانی پربسامد و پرکاربرد که می‌تواند به برقراری ارتباط زبان‌آموز با افراد دیگر کمک کند ارائه گردد. این نکته بسیار مهمی است. در همین راستا مدرس باید مطالب آموزشی را به دقت و بسیار دقیق انتخاب نماید، و مجموعه‌ای از تمرینات را که پاسخگوی مطالب آموزشی و هم‌راستا با هدف ایجاد مهارت‌ها و توانایی‌های برقراری ارتباط زبانی باشند تهیه کند. ارائه مطالب آموزشی باید به گونه‌ای توسط مدرس انجام شود که فهم آنها راحت‌تر و فرایند فراگیری افعال حرکتی برای زبان‌آموزان لذت‌بخش‌تر و مفیدتر گردد. چرا که تنها در صورتی فرایند آموزش و فراگیری سریع‌تر محقق می‌شود و مهارت‌ها و توانایی‌های لازم در زبان‌آموزان شکل می‌گیرند که زبان‌آموز درک عمیقی از تمام فرایند آموزش، وظایف خود و تکالیفی که انجام می‌دهد داشته باشد و آنها را تا حد زیاد آگاهانه انجام دهد. (Скворцова, 2003: 12)

از طرف دیگر تجربه نشان می‌دهد که افعال حرکتی بدون پیشوند و پیشوندی پرکاربرد و پربسامدی چون: *пойти*, *поехать* *идти* – *ходить*, *ехать* – *ездить* می‌توانند توسط زبان‌آموزان راحت‌تر فراگرفته شوند و در کلام زیاد استفاده شوند. فقط این افعال هستند که می‌توانند واقعاً در همان ابتدا، نیاز زبان‌آموزان را در برقراری ارتباط کلامی با افراد دیگر به زبان روسی مرتفع نمایند. ورود سایر افعال حرکتی به فرایند آموزش در ابتدای کار توصیه نمی‌گردد چرا که زبان‌آموزان نمی‌توانند بسیاری از این افعال حرکتی را در موقعیت‌های گفتاری واقعی استفاده کنند و کاربردهای اینگونه افعال، بیشتر در فضایی

غیرواقعی، مصنوعی و ذهنی فراگرفته می‌شوند و زبان‌آموزان از آنها نمی‌توانند در موقعیت‌های گفتاری زندگی واقعی خود استفاده کنند و اصلاً موقعیتی پیش نمی‌آید که از آنها استفاده کنند. (Ожегов, 1968: 36) این هم نکته بسیار مهمی است که باید مدرس در ارائه افعال حرکتی حتماً به آن توجه ویژه‌ای کند، چرا که برای اینکه زبان‌آموز بتواند از افعال حرکتی زبان روسی در کلام خود استفاده کند، حتماً باید قادر باشد از این ابزارهای زبانی در همان ابتدای امر در موقعیت‌های گفتاری زندگی واقعی خود هم به‌کار ببرد که به‌نظر می‌رسد افعال فوق‌الذکر بیشترین بسامد و کاربرد را بین همه افعال حرکتی زبان روسی داشته باشند.

از طرف دیگر بهتر است آموزش در ابتدای امر از افعال حرکتی پرکاربرد که دلالت‌بر حرکت پیاده و بدون وسیله نقلیه می‌کنند شروع شود، چرا که اصلاً دلیل پرکاربرد و پر بسامد بودن این دسته از افعال حرکتی در ویژگی پیاده بودن آنها خلاصه می‌شود، و افعال حرکتی با وسیله نقلیه و سواره را تنها در مواردی آموزش دهیم که در آنها مقصد از فاعل جمله فاصله زیادی داشته باشد به عنوان مثال مقصد شهر دیگری باشد، و در مواردی که مقصد در همان شهر قرار دارد سعی شود که در ابتدای امر از افعال حرکتی پیاده استفاده شود. به عنوان مثال: *Я ходил в музей.* برای یک روس‌زبان کاملاً طبیعی است که در این جمله از افعال حرکتی پیاده استفاده کند. چرا که معمولاً یک روس‌زبان در این‌گونه موقعیت‌هایی که مقصد در همان شهر قرار دارد و خارج از شهر نباشد، با اینکه با وسیله نقلیه این مسیر را طی کرده است ولی اگر بخواهد در کلام خود تنها به واقعیت رفتن به آن مقصد اشاره کند، ترجیحاً از افعال حرکتی پیاده استفاده می‌کند. (Щербакoвa, 2018: 53) پس توصیه می‌گردد که دوره آموزش افعال حرکتی زبان روسی ترجیحاً با افعال حرکتی پیاده شروع گردد تا برای زبان‌آموزان این امکان میسر گردد که بتوانند آنها را در موقعیت‌های گفتاری ملموس‌تر و پرکاربرد تجربه کنند و فراگیرند.

در این مرحله از آموزش افعال حرکتی توصیه می‌شود که زبان‌آموز با اصلی‌ترین ابزارهای زبانی بیان مفاهیم مبدا و مقصد و ظرف مکان آشنا شود. توصیه می‌گردد که این مرحله با همکاری زبان‌آموزان انجام شود. به این صورت که به زبان‌آموزان توضیح داده شود که از آنجایی که موضوع مورد مطالعه ما افعال حرکتی است، می‌دانید که هر حرکتی از نقطه مبدا شروع شده و می‌تواند مقصدی داشته باشد. (Муравьева, 2001:)

43) در حین ارائه این مطالب می‌توان همزمان جدول دو ستونی را رسم کرد و در یک ستون «مبدا» و در ستون دیگر «مقصد» را نوشت و در زیر مبدا ساده‌ترین ابزار زبانی بیان مبدا یعنی حرف اضافه *из* را درج کرد و در زیر قسمت مربوط به مقصد نیز ساده‌ترین ابزار زبانی بیان مقصد یعنی حرف اضافه *в/на* (مربوط به *В.п.*) را یادداشت کرد. در مرحله بعد می‌توان با کمک گرفتن از زبان‌آموز این جدول را با کلمات مختلف و صرف آنها در حالت‌های دستوری لازم پُر کرد و توضیحات تکمیلی مربوط به صرف کلمات و استفاده از ضمائر قیدگونه برای بیان این مفاهیم (*откуда куда оттуда отсюда туда сюда*) و غیره) در قالب بازی‌های زبانی ارائه داد: *из школы в школу из магазина в магазин* و ... و در مرحله بعد همین کار را به مرور زمان می‌توان در مورد نقاط مبدا و مقصدی که به یک شخص اشاره می‌کنند انجام داد و زبان‌آموزان را برای بیان مبدا با کاربرد حرف اضافه *от* و برای مقصد با کاربرد حرف اضافه *к* با مثال و در قالب جدول دیگری آشنا کرد.

در مرحله بعد مدرس به بخش اصلی آموزش کاربردهای افعال حرکتی در موقعیت‌های گفتاری پرکاربرد و ملموس برای زبان‌آموزان می‌پردازد و همانگونه که در بالا هم به آن اشاره شده است برای این کار از افعال حرکتی بدون پیشوندی که پرکاربرد هستند و زبان‌آموز به راحتی آنها را می‌تواند در زندگی روزمره و واقعی خود به کار ببرد استفاده می‌شود. در این مرحله می‌توان به عنوان مثال از افعال حرکتی *идти* در زمان حال، *ходить* در زمان حال و گذشته، و فعل پیشوندی *пойти* در زمان آینده و گذشته استفاده کرد. در این بخش از آموزش بسیار مهم است که به زبان‌آموزان آموزش داده شود که فعل *пойти* در این کاربرد خاص در زمان آینده در حقیقت آینده فعل *идти* در زمان حال است و یک روس‌زبان وقتی بخواهد در آینده قصد رفتن خود را به جایی بیان کند فقط و فقط از این فعل استفاده می‌کند: *Я иду (-ёшь, -ёт, ..., -ят)* اگر که همین جمله در آینده اتفاق بیفتد یک روس‌زبان فقط و فقط از فعل صرف شده در زمان آینده *пойти* استفاده می‌کند: *Я пойду (-ёшь, -ёт...-ят)* و در مرحله بعد می‌توان موقعیت گفتاری که فعل حرکتی عمل رفت و برگشتی را در زبان روسی بیان می‌کند را نیز به زبان‌آموزان آموزش داد. برای این کار می‌توان به زبان‌آموزان توضیح داد که گاهی اوقات در هر زبانی نیاز است که به عمل و حرکتی که رفت و برگشتی در آن صورت می‌گیرد اشاره کرد. در زبان روسی برای بیان حرکت رفت و برگشتی می‌توان از فعل *ходить* و

تمام افعال هم‌گروه آن - که در آینده زبان‌آموزان به تدریج با آنها بر اساس عامل پرکاربرد و پریسامد بودن آشنا خواهند شد - استفاده کرد با این تفاوت که در زمان حال فعل *ходить* به تکرار عمل رفت و برگشتی در یک دوره‌ای از زمان اشاره می‌کند و معمولاً در این موقعیت گفتاری در جمله کاملاً منطقی است که قید تکرار هم وجود داشته باشد: *Я каждый день хожу в университет.* مفهوم همین موقعیت گفتاری استفاده کرد: *Он каждый день ходил в университет.* گاهی اوقات هم نیاز است که به عمل رفت و برگشتی اشاره کنیم که در گذشته یک بار اتفاق افتاده است در این صورت هم طبیعی است که باز هم از فعل *ходить* و افعال دیگر هم‌گروه آن استفاده کنیم که ما فارسی‌زبان‌ها در موقعیت گفتاری معادل از افعال ماضی بعید استفاده می‌کنیم: *Вчера я ходил в университет.* و در همین مرحله می‌توان برای زبان‌آموز توضیح داد که در این موقعیت‌های گفتاری فعل حرکتی *ходить* در معنای فعل *быть* به معنای بودن و وجود داشتن در مکانی ظاهر می‌شود و در زبان روسی و حتی فارسی به جای این فعل می‌توان از فعل بودن یا *быть* نیز استفاده کرد: *Вчера я был в университете.* و باید به این نکته که به همراه این فعل قید مکان جمله از حالت مقصد باید به ظرف مکان تبدیل شده و با *П.п.* بیان شود اشاره گردد. البته لازم به ذکر است که تمام این مراحل باید در ابتدای فرایند آموزش به تدریج و به آرامی و در فضایی به دور از استرس و اضطراب برای زبان‌آموزان ارائه گردند و در قالب شیوه‌های کاربردی و با استفاده از حل تمرینات و بازی‌های آموزشی آموزش داده شوند تا زبان‌آموز بتواند مهارت‌ها و به‌ویژه توانایی استفاده از آنها در برقراری ارتباط زبانی را کسب نماید. بدون شک حجم مطالب آموزشی افعال حرکتی بسیار زیاد است ولی نباید فراموش کرد که در دوره آموزش زبان روسی به عنوان زبان خارجی نیازی نیست که در مراحل ابتدایی آموزش تمام جوانب دستوری و زبانی کاربرد افعال حرکتی زبان روسی به زبان‌آموزان آموزش داده شود بلکه مدرس باید مطالب آموزشی خود را به دقت و در چارچوب اهداف کاربردی دوره برگزیند و زبان آموزشی‌ای را به زبان‌آموزان آموزش دهد که در ابتدای امر و شروع فرایند آموزش در عمل به کارشان بیاید و برای آنها مفید باشد. به همین دلیل است که در ابتدای دوره توصیه می‌شود فقط و فقط پرکاربردترین افعال حرکتی همچون *идти - ходить, ехать - идти - ходить, ехать* - چون *пойти, поехать ездить* آموزش داده شوند. چرا که تجربه نشان داده است که زبان‌آموزان در کلام خود و در زندگی روزمره خود حتی در زبان مادری بیشتر از این افعال

استفاده می‌کنند. پس اگر این افعال و چند فعل دیگر بهتر فراگرفته شوند برای زبان‌آموز دوره زبان روسی به عنوان زبان خارجی کمک شایانی شده است و وی در مراحل بعدی آموزش زبان روسی، مطالب و افعال دیگر حرکتی زبان روسی را که در موقعیت‌های گفتاری بسیار کمتری استفاده می‌شوند راحت‌تر فرامی‌گیرد. با استفاده از این رویکرد می‌توان تمام مباحث دستوری زبان روسی را آموزش داد و به عنوان مثال برای آموزش اعداد زبان روسی نیازی نیست از همان ابتدای امر آموزش تمام اعداد زبان روسی با تمام قواعد دستوری مربوط به آنها انجام شود، بلکه مدرس باید مطالب آموزشی خود را به گونه‌ای برگزیند و محدود نماید که به زبان‌آموزان کمک شود تا همان اعداد اصلی بسیار پرکاربرد ۱ تا ۵ و حتی تا ۱۰ را فراگیرد چرا که بسیاری از اعداد بزرگ و اعشاری در ابتدای امر آموزش اصلاً کاربردی در زندگی روزمره زبان‌آموزش نخواهند داشت که مدرس بخواهد آنها را برای زبان‌آموزان آموزش دهد.

در مرحله بعد پس از حل تمرینات به شیوه‌های کاربردی مدرس باید به زبان‌آموزان کمک کند که مهارت‌های خود را در به کاربردن افعال حرکتی زبان روسی به توانایی استفاده از آنها در برقراری ارتباط زبانی با افراد مبدل سازند تا بتوانند از دانشی که در مورد افعال حرکتی زبان روسی کسب کردند در خدمت برقراری ارتباط زبانی و کسب توانایی‌های لازم به کار ببرند. برای این کار لازم است که مدرس از بازی‌های زبانی در قالب متون مکالمه دو یا چند طرفه استفاده کند و برای زبان‌آموزان فضا و موقعیت‌های گفتاری مختلفی را بوجود بیاورد که آنها بتوانند استفاده و کاربرد افعال حرکتی‌ای را که یاد گرفتند را در عمل تجربه و زندگی کنند. این مرحله هم بسیار بسیار در امر آموزش مهم است و باید به آن توجه ویژه‌ای شود و مرحله‌ای است که در صورتی که محقق گردد، زبان‌آموز توانایی استفاده از این افعال را در برقراری ارتباط با دیگران در زندگی واقعی هم کسب می‌کند و با کسب این توانایی در حقیقت به هدف اصلی از دوره آموزش زبان روسی به عنوان زبان خارجی هم دست خواهد یافت. در غیر این صورت زبان‌آموز فقط در سطح دانش نظری در مورد افعال حرکتی خواهد ماند و فقط قادر خواهد بود که تحلیل دستوری و زبانی از افعال حرکتی زبان روسی داشته باشد و از آنها فقط در زبان نوشتاری و مکتوب آن هم بر پایه قواعد دستوری و نه توانایی‌ها و مهارت‌های زبانی، استفاده کند.

در مرحله پایانی نیز توصیه می‌گردد که از زبان‌آموزان خواسته شود که بدون آمادگی قبلی بتوانند در کلاس درس در مورد موضوعی چون «من دیروز کجا بودم؟» سخنرانی کوتاهی داشته باشند و در حین سخنرانی مدرس نیز در مواقع لازم آنها را همراهی نماید و به دور از قواعد دستوری بیشتر بر پایه اشاره به موقعیت‌های گفتاری و آشنا کردن کردن زبان‌آموزان با ویژگی‌های این موقعیت‌های گفتاری، در عمل ذهن زبان‌آموز را با کاربرد این افعال در زندگی مواجه نماید تا زبان‌آموز آنها را تجربه کند و بازتولید کند نه این که بر پایه قواعد خشک دستوری آنها را در کلام خود به کار ببرد.

۳. نتیجه‌گیری

پژوهش حاضر با تکیه بر روش‌های نوین آموزش زبان روسی به عنوان زبان خارجی و همچنین تجربه عملی تدریس مقوله زبانی افعال حرکتی زبان روسی در دانشگاه‌های کشورمان نشان داده است که یکی از مهمترین راه‌های فراگیری زبان روسی در دانشگاه‌های ایران توجه مدرسان به تعریف اصلی دوره آموزش زبان روسی به عنوان زبان خارجی، ویژگی‌ها و اهداف اصلی آن است؛ و یک مدرس باید صفر تا صد آموزش خود را هم‌راستا با این اهداف و با توجه به ویژگی‌های زبان مادری، فرهنگ و شخصیت زبان‌آموزان تعریف نماید و مخصوصاً در مراحل ابتدایی آموزش، یک زبان آموزشی روسی را تعریف کند و به زبان‌آموزان کمک کند که در ذهن آنها نیز تصویر عینی و درست از این زبان آموزشی، دوره آموزشی و موضوعی که قرار است مورد مطالعه و فراگیری قرار گیرد شکل بگیرد. زبان‌آموزان باید بدانند که زبانی که مخصوصاً در ابتدای امر قرار است یاد بگیرند با زبان روس‌زبان‌هایی که این زبان به عنوان زبان مادری آنها به شمار می‌رود متفاوت خواهد بود. بنای این زبان آموزشی قرار است که بر پایه یک سری قواعد دستوری ساده شده و بومی شده برای زبان‌آموز استوار گردد که تنها نقش هدایت‌گر در آموزش ایفا خواهند کرد و بقیه مراحل آموزش بر پایه فراگیری زبان روسی در ملموس‌ترین و پربسامدترین و پرکاربردترین موقعیت‌های گفتاری که زبان‌آموز هر روز با آنها در زندگی واقعی خود سر و کار دارد تحقق می‌یابد. در صورتی که مؤلفین کتاب‌های آموزشی راهکارهای پیشنهادی مقاله حاضر را در آثارشان لحاظ کنند فرایند فراگیری زبان روسی را برای زبان‌آموزان ایرانی خصوصاً در حوزه آموزش افعال حرکتی در کشورمان تسهیل

خواهند بخشید و بر ارتقای علمی آثارشان خواهند افزود. بدون شک نزدیک کردن زبان آموزشی روسی برای زبان آموزان ایرانی فرایند یادگیری زبان را به مراتب تسهیل می‌بخشد و به درک و فهم مطالب آموزشی کمک شایانی می‌کند چرا که تجربه تدریس زبان روسی برای زبان آموزان ایرانی نشان می‌دهد که مقایسه زبان‌شناختی و روان‌شناختی دو زبان روسی و فارسی بسیاری از دشواری‌ها و پیچیدگی‌های فرایند آموزش زبان روسی را در حد زیادی می‌کاهد و این فرایند را برای زبان آموزان جذاب‌تر می‌کند.

کتاب‌نامه

- Азимов Э.Г., Щукин А.Н. (2009) Новый словарь методических терминов и понятий (теория и практика обучения языкам). – М.: ИКАР.
- Архипова Л.В. (2006) Изучаем глаголы движения. Учебно-методическое пособие. Тамбов, ТГТУ, 72с.
- Багавутдинова А. (2015) Особенности национально-ориентированных учебников по русскому языку как иностранному. Электронный журнал: iyazyk.prosv.ru
- Бердичевский А.Л. (2011) Методика межкультурного образования средствами русского языка как иностранного. Москва, Русский язык. Курсы. . – М.: Русский язык.
- Бим И.Л. (1981) Ключевые проблемы теории учебника: структура и содержание. – М.: Русский язык.
- Костомаров В.Г., Митрофанова О.Д. (1979) Методическая проблематика двуязычия. Русский языка за рубежом. – М.: -№6. С.67-73.
- Исаченко А.В. (1960) Грамматический строй русского языка. Морфология. Раздел «Глаголы перемещения»: -Братислава.
- Корчик Л.С. (2012) Глаголы движения в русском языке и особенности их преподавания в китайской аудитории. Вестник РУДН. Серия: Вопросы образования: языки и специальность. Выпуск №1/2012. С. 84–90
- Костомаров В.Г., Митрофанова О.Д. (1990) Теория русского языка как иностранного. – М.: Русский язык.
- Муравьева Л.С. (2001) Глаголы движения в русском языке. М.: Рус. яз. 238 с.
- Новиков Л.А. (2000) Избранное. – М.: РУДН.
- Ожегов С.И. (1968) Толковый словарь русского языка. М.: Советская энциклопедия. 900с.
- Попова Т.В. (1997) Способы глагольного действия и лексико-семантические группы глаголов. «Русская глагольная лексика: пересекаемость парадигм». - Екатеринбург.
- Салистра И.Д. (1966) Очерки методов обучения иностранному языку. М.: Высшая школа. 252с.

- Скворцова Г.Л. (2003) Глаголы движения – без ошибок: Пособие для студентов, изучающих русский язык как иностранный. М.: Рус. яз. Курсы. 136 с.
- Словарь современного русского литературного языка. (1958) М. Л. 17 томов.
- Щерба Л.В. (1974) Преподавание иностранных языков в средней школе. Общие вопросы методики. М.: - Л.
- Щербакова О.М. (2018) Русский язык без преград. Russian made easy. М., Флинта. 382 с.

